

Japani on maailman kolmanneksi suurin talous Yhdysvaltain ja Kiinan jälkeen. Sen merkitystä globaalissa taloudessa korostavat maan keskeinen asema kansainvälisissä tuotantoketjuissa sekä rooli merkittävänä kansainvälisenä rahoittajana. Vaikka ulkomaankaupan osuus bkt:sta on Japanissa alle puolet siitä mitä Suomessa, on maan oma talous hyvin herkkä kansainvälisen talouden muutoksille. Sen talouskasvu on pitkään ollut käytännössä nettoviennin varassa, kun kotimaisen kysynnän kehitys on ollut heikkoa.

Vuonna 2011 Japania riivasivat poikkeukselliset vaikeudet. Maaliskuun 11. päivänä Koillis-Japania koetteli 9 magnitudin maanjäristys ja jopa 15 metrin korkuinen tsunami sekä niistä seurannut Fukushiman ydinvoimalaonnettomuus, jonka vakavuutta on verrattu suoraan vuonna 1986 tapahtuneeseen Tshernobylin onnettomuuteen. Japanin kolmoiskatastrofi johti lähes 16 000 ihmishengen menetykseen, tuhansiin kadonneisiin ja vammautuneisiin sekä valtaviin aineellisiin tuhoihin, jotka vastasivat suuruudeltaan noin 3,5 prosenttia Japanin vuosittaisesta bkt:sta.

Katastrofin sattuessa Japani oli vastikään päässyt jaloilleen vuoden 2008 kansainvälisen finanssi-kriisin seurauksista. Kriisi oli koetellut maata erityisen rankasti: vuonna 2009 bkt supistui Japanissa 6,3 % (Suomessa 8,2 %), mutta vuosi 2010 oli jo ollut vahvan kasvun aikaa. Kolmoiskatastrofin seurauksena maa ajautui kuitenkin uudelleen taantummaan, kun teollisuustuotanto ja vienti romahtivat. Osa maan tuotantokapasiteetista oli tuhoutunut kokonaan ja ydinenergiavaltainen energiantuotanto oli suurissa vaikeuksissa, minkä seurauksena monet yritykset kärsivät sähköpulasta.

Odotusten mukaisesti maa pääsi kuitenkin jälleen nopeasti jaloilleen, ja teollisuustuotanto ja vienti normalisoituivat kesän aikana. Aivan katastrofia edeltänyttä tasoa ei kuitenkaan saavutettu, sillä juuri kun Japanin tuotannossa oli saatu kuntoon tarjontapuolen rajoitteet, tuli ongelmia kysyntäpuolelle. Maailmantaloudessa epävarmuus kasvoi syksyn tullen ja kansainvälisen kaupan kehitys heikkeni. Taustalla olivat sekä euroalueen velkakriisi että USA:n budjettipäätöksiin liittyvät vaikeudet, mutta Japanin viennille erityisen kohtalokasta oli Kiinan päätös hillitä talouskasvuun. Kiina on Japanin tärkein yksittäinen kauppaa-

Kolumni

Seija Parviainen
Neuvonantaja
Suomen Pankki
seija.parviainen@bof.fi

Seija Parviainen työskenteli tutkijana Palkansaajien tutkimuslaitoksessa vuosina 1999–2004.

Japanin kovan onnen vuosi ja raskaat haasteet

kumppani, jonka osuus maan viennistä ja tuonnista on noin viidennes.

Japanin keskeinen rooli auto- ja elektroniikkateollisuuden komponenttien tuottajana tuli selvästi esille maaliskuun 2011 katastrofissa. Maan teollisuustuotannon romahdus johti merkittävään komponentti- ja varaosapulaan kautta maailman, ja vaikutukset tuntuivat myös Suomessa. Monet japanilaiset komponentteja tuottavat yritykset toimivat myös halvemman työvoiman maissa muualla Aasiassa. Vuoden 2011 viimeiselle neljännekselle ajoittuneet pahat tulvat Thaimaassa ajoivatkin siellä toimineita japanilaisia yrityksiä ongelmiin, mikä johdatti komponenttipulaan Japanissa.

Jälleenrakentamisen taakka koettelee markkinoiden luottamusta

Japanilla on suuri merkitys myös kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla. Japanilaiset sijoittajat ovat etenkin Yhdysvaltain julkisen velan keskeisiä rahoittajia – siitä huolimatta, että myös Japanin oma julkinen talous on pahasti velkaantunut.

Asetelma on varsin ainutlaatuinen. Siinä, missä markkinat ovat hermostuneet täysin Kreikan 165 ja Italian 127 prosentin velkaantumisasasteista (julkisen nettovelan suhde bkt:hen vuonna 2011), on Japanin velkaantumisasaste voinut kaikessa rauhassa nousta jo yli 210 prosenttiin ilman, että sen valtionlainakorot olisivat siihen mitenkään reagoineet. Osittain tätä selittää se, että Japanin julkinen velka on noin 95-prosenttisesti kotimaista. Tilanne on kuitenkin muuttumassa, sillä sen väestö ikääntyy jopa nopeammin kuin Suomessa. Sen myötä kotitalouksien säästämisaste uhkaa laskea ja institutionaaliset sijoittajat joutuvat hakemaan parempaa tuottoa sijoituksilleen ulkomailta.

Japanin julkisen talouden tasapainottaminen ja julkisen sektorin velkaantumisen pysäyttäminen olivat suuria haasteita jo ennen maaliskuista katastrofia ja maailmantalouden heikkenemistä. Maan jälleenrakennus ja talouden elvyttäminen vaativat merkittäviä julkisia tukitoimia vielä pitkään. Viime vuoden aikana päätettiin jo kolmesta suuresta lisäbudjetista. Se on kuitenkin vasta alkua,

sillä jälleenrakentamisen on arvioitu kestävän jopa 10 vuotta. Vaikka myös yksityistä sektoria kannustetaan mukaan jälleenrakennustalkoisiin erilaisin ohjelmin ja tukitoimin, on merkittävä vastuu julkisella sektorilla.

Kun jälleenrakentamisen taakkaan yhdistyvät vielä väestön ikääntymisestä aiheutuvat taloudelliset rasitukset, edessä on eittämättä veronkorotuksia ja rakenteellisia uudistuksia, joiden läpimeno poliittisessa järjestelmässä ei kuitenkaan ole helppoa. Muutospaineet voivat lähteä liikkeelle nuorten kapinasta, jos he eivät enää suostu samanlaisiin uhrauksiin kuin edeltävät sukupolvet (pitkät työpäivät ja lyhyet lomien, korkea säästämisaste, suuren julkisen velkataakan periminen). Muutospaineet voivat tulla myös ulkoa, jos riippuvuus kansainvälisistä rahoitusmarkkinoista kasvaa ja markkinoiden luottamus Japanin kykyyn selvittää veloistaan hiippuu. Silloin valtionlainojen korkotason voimakas nousu voisi olla se tekijä, joka lopulta pakottaisi radikaaleihin rakenteellisiin uudistuksiin niin yksityisellä kuin julkisellakin sektorilla – ellei maa halua Kreikan tielle. ■